

Брановицький В. В.,
аспірант кафедри політичної
економії ДВНЗ «Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана», Україна

Branovitskiy Victor,
Postgraduate Student,
Department of Political Econ-
omy, Kyiv National Economic
University named after
V. Getman, Ukraine

КОНТРОЛЬ І КОНФЛІКТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПРИВЛАСНЕННЯ РЕНТИ

CONTROL AND CONFLICT AS A MEANS OF APPROPRIATION RENTS

Анотація. Причини конфлікту між аутсайдерами та інсайдерами корпоративних взаємовідносин ґрунтуються на владно-контролюючих мотивах за право контролювати, за змогу розпоряджатися ресурсами й отримувати особисту вигоду від об'єкту власності. Ціллю агентів, що бажають встановити корпоративний контроль, є привласнення управлінської ренти через встановлення ланцюга влада — власність — доходи (грошовий еквівалент). Саме дана соціальна-економічна взаємодія спричиняє прояв різного роду антагоністичних дій, кінцевою ціллю яких є мотив до збагачення, а не якась інша базисна економічна інституція.

Ключові слова: власність, влада, контроль, конфлікт, управлінська рента.

Abstract. Causes of conflict between outsiders and insiders corporate relationships based on power-control motifs for the right to control, for the opportunity to dispose of resources and to receive personal benefit from the property. The purpose of agents who wish to establish corporate control is the management rents appropriation by setting a chain power — property — income (cash equivalent). The social and economic interaction leads to the manifestation of various kinds of antagonistic action, the ultimate aim which is the motive for enrichment rather than some other basic economic institutions.

Keywords: property, power, control, conflict management rent.

За відсутності довгострокових довірчих відносин механізми узгодження інтересів адаптуються до поточної ситуації. Цим викликано надзвичайно важливу увагу до розвитку формальних інституцій. Формування і розвиток корпоративного законодавства, управління й контролю є невід'ємною частиною інституціональних змін у країнах з транзитивною економікою. Сумнівні методи перерозподілу власності, специфіка приватизаційного процесу дають можливість постійно створювати корпоративні конфлікти та піднімати питання зміни власників і вимагати перехід активів під контроль до нових економічних агентів. Недосконалість рин-

кових інструментів перерозподілу власності, нечітка, непрозора та ускладнена система реєстрації прав власності, перманентні корпоративні конфлікти, недосконалість корпоративного законодавства сприятливо впливали на формування неринкових, рейдерських механізмів перерозподілу власності в Україні. Мотиви цього детермінують ситуацією як у гоббсовій анархії, коли інвестиції у перманентний перерозподіл власності приносять у багато разів більші прибутки, ніж господарська діяльність. Це посилює мотив привласнення і протидії, що ослаблює продуктивність праці. М. Олсон наголошував, що коли мотив щось забрати сильніший за той, що спонукає це щось зробити, — тобто користь від грабунку більша ніж від виробництва і взаємовигідної діяльності — суспільства котяться донизу» [2, с. 20].

Потрібно зазначити, що «корпоративний конфлікт — це невід’ємна складова ринкової економіки та взаємовідносин суб’єктів. Незалежно від стану та розвитку інституційного середовища корпоративні конфлікти відбуваються в усіх країнах з ринковою економікою. Світовий досвід прав власності свідчить, що завжди існували шляхи, механізми перерозподілу власності і не завжди вони були гуманними» [3, с. 66]. Так само як і рентоорієнтована поведінка характерна для всіх соціально-економічних систем в тій чи тій мірі. Саме в можливості зі сторони менеджменту перехоплювати управління владних повноважень і зловживанні своїми правами потрібно бачити причини постійних конфліктів та протистояння. Відтак, обумовлено формування багатогранної, багатофункціональної системи взаємодії усіх учасників корпоративної власності для захисту прав власників. Інституціоналізувати конфлікт і його вирішення для агента є головним завданням для повсякденного аналізу господарської діяльності та постійного контролю.

Загальновідомо, що контролювати означає мати одну з найголовніших управлінських функцій. Це дає можливість планувати, призначати керівництво, мотивувати, організовувати та привласнювати управлінську ренту. Однак, на даному етапі, контроль є частиною економічної влади, що отримує суб’єкт корпоративного конфлікту. Вибудовується тріада: власність — влада — управління, в той же час влада є базисною конструкцією по відношенню до управління. В. Якубенко зазначає, що «якщо до владних функцій відносити цілепокладання, регламентування, гарантування, контроль, то в управлінні, як відомо, розрізняють функції планування, організації, стимулювання, обліку. Не викликає сумнівів похідний характер управлінських функцій від владних»

[4, с. 213]. Відтак влада дає можливість формувати відносини владно-підпорядкування й охоплювати весь необхідний спектр контролю суб'єкта власності, а також формувати неформальні організаційно-управлінські відносини та структури.

На поточний момент механізми перерозподілу власності за-свідчують, що можливі інша причино наслідкові зв'язки для отримання корпоративного контролю над власністю: влада — власність — управління, влада — управління — власність, управління — влада — власність, управління — власність — влада. Їх легітимність можна ставити під сумнів, однак це не заперечує факт привласнення результатів об'єкту власності. Особливістю корпоративного контролю в Україні є його становлення як неформальної інституції без отримання законних на те прав. Проблемою є те, що корпоративний контроль не завжди націлений на ефективне використання своїх можливостей, а саме «на нинішньому етапі розвитку української економіки вигоди від контролю розглядаються доволі примітивно — як можливість безроздільно розпоряджатися фінансовими потоками, активами і доходами підприємства» [5, с. 83].

Слабкі права власності витікають з правової невизначеності і непередбачуваності інфорсменту, що створює можливості для конфліктів. Погано визначенні і захищені права власності може також означати, що механізми які використовуються для вирішення конфлікту відсутні. Сполучення слабого рівня інфорсменту прав власності й можливостей для вирішення конфлікту знаходяться в нерозривному поєднанні. Як результат судова система не стає бути перешкодою для протиправного перерозподілу власності, а швидше навпаки стала інструментом в руках рейдера. Роль судової системи займає досить значне місце в забезпеченні захисту прав власності. На думку В. Тамбовцева, ця роль обумовлена тим, що саме суди вирішують конфлікти, пов'язані з порушенням прав власності, визначають покарання для виявленого порушення прав, а також встановлюють і підтверджують права в спірних випадках [6, с. 34]. Неefективні чи корумповані держслужбовці, відмічають західні вені, перешкоджають індивідуальним правам на власність, створюють невизначеність і викликають нераціональний розподіл ресурсів [7]. Таким чином, володіння іншими важелями впливу і контролю надає реальний владний і контролюючий статус у корпоративних взаємовідносинах.

Відтак, корпоративний контроль являє собою складну багатоаспектну, багатоукладну економічну, владну, фінансову, соціаль-

ну категорію, яка потребує чіткої законодавчої регламентації, а також теоретично-практичного осмислення. Формальна наявність усіх необхідних елементів корпоративного управління ще не забезпечує дотримання прав власності й контролю. Д. Родрік вважає, що «законодавство саме по собі не є ні необхідною, ні достатньою умовою для надання захищених прав контролю. На практиці, права контролю підтримано поєднанням законодавства, приватного правозастосування, звичаями і традиціями. Вони можуть бути розподілені більш вузько або більш дифузно, ніж право власності. Крім того, право власності рідко абсолютне, навіть якщо його формально викласти в законі» [8]. Держава, перестаючи забезпечувати інфорсмент прав власності, створює ситуацію, коли економічні агенти розвиваються неорганічно, а займаються перерозподільною, замість виробничої діяльності.

Отже, основними схожими рисами як ринкових механізмів перерозподілу власності, так і неринкових є отримання, через процес привласнення/відчуження різних об'єктів власності чи отримання контролю, джерел управлінської ренти/квазіренти. Привласнення ренти є головною умовою реалізації прав власності будь якою форми управління. Тобто, розвиток рентоорієнтованих технологій по привласненню управлінської ренти/квазіренти, через рамки привласнення, відчужуючи і не відчужуючи об'єктів власності, постійно еволюціонує. Рентоорієнтованна поведінка є непродуктивною, так як споживає суспільний продукт, але не виробляє нової вартості. У свою чергу, досягнути повної Парето-ефективності в перерозподілі власності апіорі неможливо. Для кожного агента може бути раціональним погрожувати чи застосувати силу примусу для переслідування власних інтересів.

Література

1. *Woodruff, David M.* (2004) Propertyrights in context: privatization's legacy for corporatelegality in Poland and Russia // *Studies in Comparative International Development*, 38 (4). — P. 82—108.
2. *Олсон М.* Влада і процвітання. Подолання комуністичних і капіталістичних диктатур // *Олсон М.*; пер.з англ. А. Іщенко. — К.: Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2007. — 174 с. — С. 7.
3. *Брановицький В. В.* Корпоративний конфлікт як невід'ємна складова ринкових взаємовідносин // *БІЗНЕС ІНФОРМ.* — №7. — 2014. — С. 65—70.
4. *Якубенко В. Д.* Множинні зв'язки інститутів власності, влади та управління у корпоративній вертикалі / *Якубенко В. Д.* // *Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна.* — Вип. 40-1. — Донецьк: ДонНТУ, 2011

5. Власність, контроль і конфлікт інтересів в акціонерних товариствах // А. Б. Педько. — К.: Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. — 325 с.

6. В. Л. Тамбовцев. Улучшение защиты прав собственности — неиспользуемый резерв экономического роста России? // Вопросы экономики. — 2006. — № 1. — С. 22—38.

7. Asoni A., 2008. Protection of Property Rights and Growth As Political Equilibria // Journal of Economic Surveys. — 22(5). — P. 953—987.

8. Rodrik D. 2000. Trade Policy Reform as Institutional Reform in Handbook on «Developing Countries and the Next Round of WTO Negotiations» edited by Bernard Hoekman // <https://www.sss.ias.edu/files/pdfs/Rodrik/Research/trade-policy-reform-institutional-reform.PDF>

УДК 330.131.7

e-mail: skitsko.kneu@gmail.com

**Вітлінський Вальдемар
Володимирович**,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіко-
математичного моделювання,
ДВНЗ «Київський національний
університет імені Вадима
Гетьмана», Україна

Vitlinsky Valdemar,
Doctor of Economics, professor,
head of department of economic
and mathematical modeling,
State University «Kyiv National
Economic University Vadym
Hetman», Ukraine

**Скіцько Володимир,
Іванович**,
к.е.н., доцент,
докторант, доцент кафедри
економіко-математичного
моделювання,
ДВНЗ «Київський національний
університет імені Вадима
Гетьмана», Україна

Skitsko Volodymyr,
PhD in Economics, docent,
doctoral student, assistant
professor of economic and
mathematical modeling,
State University «Kyiv National
Economic University Vadym
Hetman», Ukraine

ІНФОРМАЦІЙНІ РИЗИКИ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ: МОДЕЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

INFORMATION RISKS OF MODERN ENTERPRISES: MODELING AND MANAGEMENT

Анотація. Використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних засобів і технологій зумовлює виникнення нових ризиків і зміни традиційних інформаційних ризиків. Це зумовлює адаптування існуючих та розробку нових концептуа-

Summary. The use of modern information and telecommunications technologies and lead to the emergence of new risks and changes in traditional information risks. This results in adapting existing and developing new conceptual positions to the